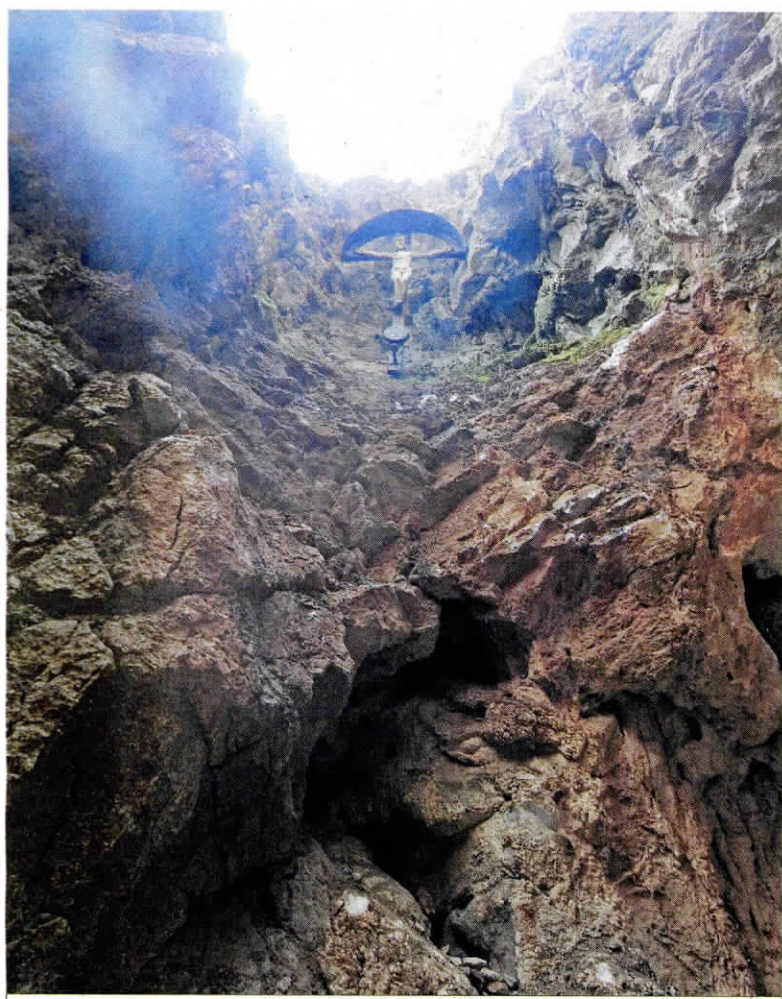

POGLED IZ GLOBINE NA KRIŽ PRI MACESNOVI GORICI / PAVEL JAMNIK

JAMAR BOJAN VOVK JE IZ JAMSKEGA PROSTORA, KJER SO UMIRALI RANJENCI, PRINESEL DVA PREDMETA. ENO JE OSTANEK LESENE ŠKATLE ZA ELEKTRIČNE DETONATORJE, DRUGO PA OSTANEK LISIC IZ ŽICE, V KATERE SO BILI UMORJENI ZVEZANI. OBOJE ODPIRA VPRAŠANJA: KDO JE BIL UMORJENI? KDO JE MORIL? KDO JE MINIRAL? KDO JE UKAZAL UMORE? KDO JE UKAZAL MINIRANJE? / GAŠPER PETERNEL

Vstop, ki sproža panično reakcijo?

Dr. Jože Dežman opozarja na postopke administrativnega dušenja vladne komisije za grobišča. Ali so posledica odpiranja jame pod Macesnovo gorico?

Kakor bralce *Družine* sproti obveščamo, tečejo od avgusta izkopavanja jame pod Macesnovo gorico v Kočevskem rogu. Komisija Vlade Republike Slovenije za vprašanja prikritih grobišč je doslej opravljena dela predstavila v torek, 29. oktobra (dan po sklepu redakcije te številke *Družine*) na tiskovni konferenci, pri kateri so sodelovali člani komisije ter izvajalci in nadzorniki del. V pogovoru s predsednikom komisije dr. Jožetom Dežmanom umeščamo projekt v širši okvir raziskovanja prikritih morišč in grobišč, ob katerem se zastavlja vprašanje: Ali se ponavlja zgodba prehude Hude jame?

Kateri so bili ključni razlogi, da ste odprtje jame pod Macesnovo gorico določili kot eno prednostnih nalog v programu dela komisije?

Komisija je naročila več raziskav v Kočevskem rogu, ki so potrdile dosedanje ugotovitve. V breznu pod Krenom ni slovenskih žrtev. Stotine predmetov tam umorjenih so storilci zmetali v brezno pri Debliških livadah in verjetno v šestdesetih letih popolnoma zasuli s smetmi. Lansko leto in letos so jamarji brezno izpraznili. Odlično analizo predmetov je napisal dr. Uroš Košir. Iz nje lahko razberemo, da se morda nakazuje novo roško vprašanje. Kaže, da so bili morda v breznu pod Krenom umorjeni predvsem Srbi, Črnogorci. Glede na to, da pa Sime Dubajić govori o »mojih 13.000 Hrvatov« v Rogu, bomo morda lahko Hrvate iskali v skrivnostnih Ušivih jamah. Več kot 60 kilogramov predmetov, ki so jih našli v izkopa-

vanjih v vrtači, kjer so žrtve slačili pred umorom v breznu pod Macesnovo gorico, in pri detektorskem pregledu zemljišča okoli brezna, pokaže, da gre v glavnem za katoliške predmete. Z detektorskim pregledom so določili tudi verjetno pot umorjenih od ceste do brezna. Čeprav pričevanj sedmih slovenskih rešencev iz brezna v Kočevskem rogu še nismo mogli povsem zanesljivo povezati z Macesnovo gorico, pa so prav oni o morišču povedali največ.

Kakšni so dosednji izsledki izkopa, ki ga izbrani izvajalec opravlja že od sredine avgusta?

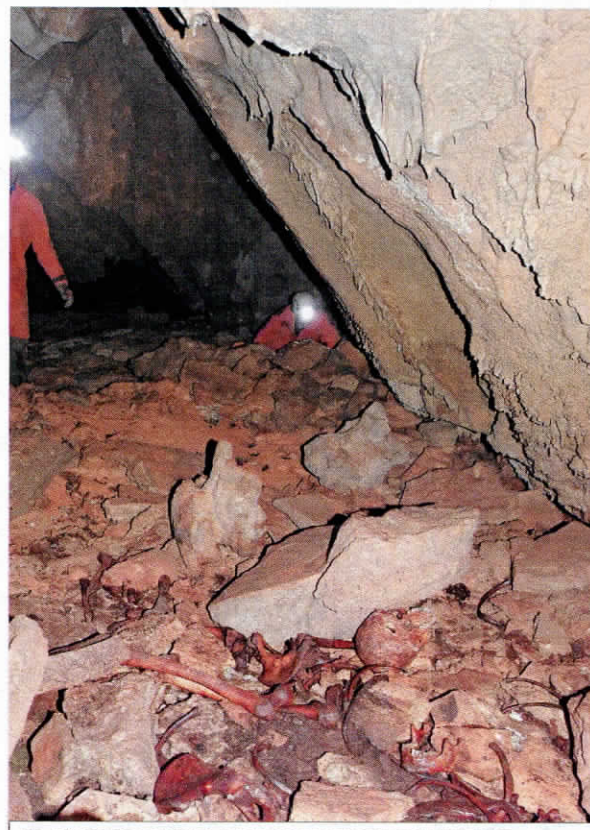
Brezno pod Macesnovo gorico je analiziral dr. Andrej Mihevc. Nakazal je obseg miniranja in napovedal, da bomo morali za dostop do posmrtnih ostankov umorjenih odstraniti ogromne količine miniranega skalovja. Dela smo želeli začeti že pred nekaj leti, pa se je zatikalo in

zatikalo. Lansko leto je Komisija znova sprejela sklep, naj se pripravi nova razpisna dokumentacija. Na Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT) se na sklep niso odzvali oz. so nam sporočali, da ne morejo dobiti gradbenika, ki bi pripravil dokumentacijo. Tako sem se tega lotil kar sam in dobil človeka, ki je pripravil projekt. Potem smo ga spet dali

v program in letos je steklo. Dela za odstranitev kamnine, ureditev delovnega platoja in dostopne ceste je z najnižjo ponudbo dobila Komunala Kočevje. S podizvajalci so opravili ogromno delo. Premaknili so več kot tisoč kubičnih metrov miniranega skalovja. Iz analize smrek, ki so jih verjetno po zadnjem miniranju zasadili okoli brezna, je dr. Mihevc ugotovil, da so te stare od 59 do 67 let, da so torej začele rasti med letoma 1952 in 1960. Tako lahko to veliko miniranje časovno umestimo v drugo polovico petdesetih let. Iz tega časa so verjetno električni detonatorji in posode za detonatorje, ki so jih našli pri delih.

V petek, 18. oktobra, smo si ogledali opravljeno delo. Jamar Bojan Vovk se je v razpoki med robom brezna in skalovjem

prebil še več metrov v globino. Prišel je v jamski prostor, v katerem je našel šest skeletov nesrečnikov, ki so preživeli padec v jamo, se zvrlekli v zavetje in tu umrli. Glede na dolgotrno opazovanje brezna dr. Mihevc domneva, da bomo po odstranitvi kamnine našli še več takih prostorov. S tem odkritjem pa lahko stanje v jami povežemo z opisi rešencev iz jame. Zdaj

JAMSKI PROSTOR, KJER SO UMIRALI RANJENCI / KOMISIJA ZA GROBIŠČA

lahko še z večjo gotovostjo rečemo, da je brezno pod Macesnovo gorico morišče vojnih ujetnikov Slovenske narodne vojske.

Ali izkop spremljajo kriminalisti?

Kriminalisti so opravili kriminalistično-tehnično ogled lokacije, 24. oktobra pa so se v jamski prostor s kriminalističnim svetnikom Pavlom Jamnikom spustili tudi pripadniki posebne enote policije. Vprašanja o tem, ali bodo pripadniki komunističnih veteranov še naprej šteli storilce in zagovarjali najhujši vojni zločin vseh časov na slovenskih tleh, so verjetno počasi že dolgočasna.

Ali obstaja bojazen, da bi izkop pobitih iz Macesnove gorice učinkoval podobno, kot se je zgodilo ob odprtju Hude jame, zaradi katere je bilo za več let ustavljeno delo vaše komisije oziroma ji je grožilo »razformiranje«?

Morda vam na to vprašanje najlažje odgovorim s pismom, ki ga Komisija pošilja g. Marjanu Šarcu, predsedniku Vlade RS:

»Spoštovani! V pismu 18.

januarja 2019 smo vas opozorili na težave, s katerimi se zaradi neukrepanja MGRT pravzaprav onemogoča delovanje Komisije. S tem se krši Zakon o prikritih vojnih grobiščih in pokopu žrtev. Prav tako se ne izpolnjuje program Komisije, ki ga sprejema Vlada RS.

To naše pismo so iz vaše kabineta poslali v rešitev na MGRT. Tam se minister ni odzval, le tajnik Komisije nam je sporočil, da uživa ministrovo zaupanje. Skratka, Komisiji je bilo dano na znanje, da se ne bo nič spremenilo.

Potem ko je delavka, ki je skušala z najboljšimi močmi urejati zadeve, odšla na porodniško, se je vsako poslovanje MGRT v zvezi z uresničevanjem Zakona in programa Komisije ustavilo. Tajnik je sicer po razrešitvi s položaja direktorja Direktorata za notranji trg obljubil, da se bo posvetil delu za Komisijo. Žal pa je resničnost zadnjih dni taka, da kljub večkratnim pozivom še vedno nimamo zapisnika zadnje seje, nimamo pregleda stanja letošnjih projektov, zato nas upravičeno skrbi, da program, ki ga je sprejela Vlada RS, ne bo uresničen, niti niso začeli postopki za sprejem programa dela v letu 2020. S človekom, ki se tako obnaša, Komisija ne more več sodelovati. Zato kot predsednik Komisije vztrajam, da nam Vlada RS omogoči normalno nadaljnje delo in izbere tajnika Komisije, ki bo Komisiji v skladu z Zakonom v pomoč in ne ravno obrnjen.

Možno je, da je vstop v brezno pod Macesnovo gorico pri določenem delu politike in njihovih predhodnikih sprožil panično reakcijo, ki smo jo doživljali že ob vstopu v rov sv. Barbare v Hudi jami.

Zato vas, g. predsednik, prosimo, da nam sporočite, ali bo Vlada RS Komisiji omogočila delovanje v skladu z Zakonom o prikritih vojnih grobiščih in pokopu žrtev.

V pričakovanju vašega odgovora vas lepo pozdravljam. »

BOGOMIR ŠTEFANIČ

bogomir.stefanic@druzina.si